

ר' יוסף כספי

(שבעים שנה לפרסום כתביו)

מאת

חיים ראובן רבינוביץ

א

שלושת הפרשנים הגדולים של ימי הביניים, רש"י, האבן עזרא והרמב"ן, החביאו בצלם כמה פרשנים שהיו בעלי שעור קומה אם כי "עד השלשה לא באו"; בין הנחבאים האלה נמצא גם את ר' יוסף בן אבא מרי כספי, שחבר יותר מעשרים ספר בפירושים על המקרא. כתביו היו גנוזים במשך שש מאות שנים בספריות העולם. לפני שבעים שנה קם להם גואל בשם ר' יצחק לסט ופרסמם בדפוס, ואורו זרח על מביני דבר. ניכר בהם פרשן מובהק, העומד ברשות עצמו ואינו תלוי בדעות אחרים. ובכל זאת לא מצאנו מאמר מקיף עליו, אם כי ששמו נזכר אצל שטיינשניידר וגרץ, אולם שניהם עוסקים בפרשת הפילוסופיה שלו, ולא בפרשנותו. וראוי ר' יוסף להערכה על כוחו בפרשנות. כי הוא היה פרשן מקורי ופירושו הם מפתיעים בחדושם. מפני שיוסף נולד בעיר ארדו'ינטרא (ארץ הכסף) בדרום צרפת כנה את עצמו בשם "כספי" וצרף לכל ספריו את השם כסף, כמו "משנה כסף" "שולחן כסף", "חצוצרות כסף" וכו'. ר' יוסף למד תורה מתוך עושר, כמו שכתב לבנו בברצילונא "הודאה לאל, רב הכסף אתי, ובכל מקום שאני הולך, עושר וכבוד אתי" (הקדמה לספר המוסר). תשוקתו ללמודים הניעה אותו ללכת ממקום למקום, למרות הסכנות הכרוכות בדבר.

ר' יוסף נסע למצרים בחשבו שזרע הרמב"ם הם גדולים בתורה ובחכמה. אך נתאכזב. והוא כתב "ירדתי למצרים, בית מדרשו של הרב הגדול, השלם, המורה" (הרמב"ם, על שם ספרו, "מורה הנבוכים") ומצאתי שם דור רביעי ודור חמישי. כולם צדיקים אבל בחכמות לא היו מתעסקים, וקראתי על עצמי "הוי היורדים מצרים לעזרה". אך נסיעתו למצרים לא היתה לשוא, כי הסתכל בדרכי המצריים ועמד על כמה פסוקים שבתורה, שנתחוורו לו. למשל, הוא ראה כי אין נעליהם קשורות לרגליהם, ובנגיעה קלה נשמטת הנעל מעל הרגל. על פי זה הבין את הכתוב "של נעליך מעל רגליך"², ואם צריך היה לקשור את הנעל ביד, כי אז נאמר "שלף", כמו: "שלף איש את נעלו"³ ואם הנעל היתה מהודקת ברצועות — ההסרה נקראת "חליצה", כמו: "וחלצה נעלו מעל רגלו"⁴.

עוד דבר למד כספי ממנהגי מצרים: המלך יוצא פעמיים לשבוע לשחק בכדור על שפת היאור — וזהו "הנה [פרעה] יוצא המימה"⁵.

1 ישעיה ל"א, א.

2 שמות ג', ה.

3 רות ד', ז.

4 דברים כ"ה, ט.

5 שמות ז', טו.

ב

ר' יוסף בנה את פירושו על שלושה יסודות אלה:

חכמת ההגיון כפי שחכמה זו מתפרשת בספרי הפילוסופים היוניים וביחוד על ידי אריסטו. הוא מביא ראיה כי המפרשים נדחקו בפירוש הפסוק "נגיד חסר תבונות" ⁶ מפני שלא שמו לב אל מלאכת ההגיון, אשר היא הישרות בדבור החיצוני והפנימי ⁷. ועוד פעם חזר אל אותו הענין וכתב "כמה דרכים אמיתיים נעלמו מן המפרשים הקודמים, כבודם במקומם מונח, כי לא זכרו דברי החכמות העיוניות בפרשם את התורה והמקרא, אשר אין ספק שכולם מיוסדים על חכמות אמיתיות" ⁸ ומגנה יוסף את המפרשים "אשר נעלם מהם מלאכת ההגיון, ולא זכרו הדום רגליה ביום פירושם" ⁹.

היסוד השני הוא הכלל "דברה תורה בלשון בני אדם" מפני זה נמצאים כפילות והשמטות ושנויים קלים בספורי התורה. כי דרכו של בן אדם להכפיל או להשמט פרטים כאשר הוא מדבר על אותו הדבר אל רעהו, לפעמים הוא מאריך ולפעמים הוא מקצר.

היסוד השלישי הוא ידיעת הלשון העברית. וכתב ר' יוסף: "כידוע אין בידינו כל העברי (כלומר — הלשון העברית). לא אשגיח לנמצא בספרינו רק למחויב ולאפשרי כפי ההקשה וההערכה אל מה שנמצא ואל מה שנכון לפי ההגיון" ¹⁰, כלומר אם דבר הוא מנוגד להגיון אין צורך לשים לב אל הדברים. "מנהג הלשון העברית לומר ענין אחד גם באופן חיובי וגם באופן שלילי בבת אחת כגון "והיו ואל תמתו" ¹¹ וכך אמר ישעיה אל חזקיה "כי מת אתה ולא תחיה" ¹².

בדבר השם "צפנת פענח" שניתן ליוסף אומר כספי "אין להתאונן מאשר לא נמצא חבר בכל המקרא לפענח, רק (זהו) מפני עונותינו ועוונות אבותינו כי אבדנו לשוננו" ¹³. וחזר ר' יוסף על אותו הענין כמה פעמים "דע כי אחר שאין לנו כללי לשון העברי (העברית) לא נוכל לגזור באלה הענינים (בדבר לבנה ביחיד ולבנים ברבים) כל שכן שבדברי רבותינו במשניות וזולתם נמצא כמה לשונות עברי שלא שערום ולא נדע מקומם, והמורה (הרמב"ם) אמר כי אותן הדורות ידעו מהלשון העברי הרבה ממה שנדע אנחנו". מטעם זה הוא מתנגד לדעת הרמב"ם שמשום זה נקראת הלשון העברית לשון הקודש מפני שאין נמצא בה שם לאבר המין, ויוסף מביא ראיה "והחזיקה במבטוי" ¹⁴ מבושה הוא השם לאבר המין (לדעתי אין זו ראיה; מבושה הוא מלשון בושח — בושח להזכיר את שם האבר המיני). ומוסיף ר' יוסף: יש מלה ביצים, כליות (לפי דעתי גם זו ראיה קלושה כי המלים האלה אינן שייכות לאבר המין). אך השמוש אבד לנו בגלותנו. מעדיף ר' יוסף את הלשון העברית על השפה הלטינית (לשון רומא) "הוא למעלה מהשפה הלטינית כי הלשון הלטינית באה "בקרי ובהזדמן" (כלומר לא בקביעות) ולא כן בלשון העברית" ¹⁵. ר' יוסף קובל

6 משלי כ"ה, טו.

8 סיגים כסף, איכה.

10 מצרף לכסף.

11 מלכים ב' י"ח, לב.

12 ישעיה כ"א.

13 מצרף לכסף, חיי שדה.

14 מצרף לכסף, תצא.

שאין ספר מוגה שיכולים לסמוך עליו בנקוד¹⁶. הוא מפליג בשבחה של הלשון העברית "ומפני זה היא נקראת לשון הקודש כי אין כמוה בדיוק ובדקדוק"¹⁷. ר' יוסף מפרש שמות נרדפים כמו סכין, מאכלת, חרב ואומר שיש לכל אחת מובן מיוחד — סכין הוא אך לבצוע לחם, מאכלת — לבשר, וחרב — למלחמה. היה לכספי חוש הלשון ומפרש את המלה "עולל" מלשון מעללים (פעולות) כמו "במעלליו יתנכר נער"¹⁸ כי התינוק הוא רב פעלים ולא יוכל השקט¹⁹.

ג

כספי העדיף את פירושי רש"י על פירושי אבן עזרא. לא נחה דעתו של ר' יוסף מחדושויו של הראב"ע — והוא מגיב: "תמה אני על החכם השלם ר' אברהם אבן עזרא, שפירש "ובאו עליך" (הקלות) שמובנו הוא שיבואו בעצמן. מאין לו אלו הנבואות, ומאין חדש את החדושים"²⁰. הוא חולק על פירושו, שהמלים "ויקם מלך חדש" מובנו שלא היה המלך מזרע המלוכה. מאין לו הנבואות. "חדש" משמעו מלך אחר, שבא על מקומו של המלך הקודם. הוא חולק גם על פירוש הרמב"ם שהצווי לשטן "את נפשו שמור" (אצל איוב) שהכוונה היא להשארות הנפש; הוא מגיב כי אין זה מענין הספור. מובנו הוא את חיינו שמור כמו "נפש בהמה ישלמנה" או "נפש תחת נפש"²¹. כמו כן הוא חולק על הרמב"ם ששלושת רעי איוב יצגו שלוש שיטות פילוסופיות. כספי אומר שלא נכון הדבר כי "דבריהם דומים זה לזה"²². כספי סבור כי הנביאים פרשו את התורה, ואם נביגם לא נצטרך לפירוש אבן עזרא וזולתו²³. הוא דוחה את פירושיהם של אבן עזרא והרמב"ם על הפסוק "פוקד עוון אבות על בנים" (שהשם מתחשב בעוון האבות כשהוא דן את הבנים) ומה אאריך עוד לבאר חולשת פירושים בזה, כבודם במקומם מונח. לדעתו "פוקד" מובנו — "זוכר" כמו: וה' פקד את שרה. ביחוד הוא מגנה את ר' יונה אבן גנאה כי הוא עושה בספרים כרצונו, פעם מוסיף ופעם גורע, כאילו הוא המחבר, כמו שעשה בפסוק "כי האדם עץ השדה"²⁴, אבן גנאה סבור כי חסרה האות ה' ומובנו הוא ה' התמיה, כלומר האם האדם הוא עץ השדה. (ראב"ע מביא את פירושו של ר' יונה). לדעתו האדם והצומח הם חיינו — כמו "כל הבשר חציר". כספי מבקש מבנו להבחין בין פירושויו ובין פירושי המפרשים האחרים, שנעלם מהם זכירת ההגיון והטבע. הוא קורא להם "עורו עורו הישנים" בענין פירושיהם על הפסוק "אשר עבדתי אותך בהן"²⁶ שלא זכרו החידות העיוניות²⁷.

ד

כוונתו היתה לפרש לא פרטים אלא כללים, המיוסדים על חכמת ההגיון וידיעת השפה העברית. הוא מתנצל שלא יוכל לתרגם את כתביו לרומית; "יעשה דבר זה

16	חצוצרות כסף, א.	17	סיג כסף, איכה
18	משלי כ, יא.	19	מצרף לכסף, בא.
20	מצרף לכסף, בא.	21	איוב, ב, ו.
22	הקדמה לשולחן כסף, איוב.	23	שם.
24	דברים כ, יט.	25	ישעיהו מ, ו.
26	בראשית ל, כו.	27	מצרף לכסף, בראשית.

מזולתנו כי יש לנו עסקים אחרים". לפעמים הוא מתלבש במעיל הענוה (הוא לא היה מן הענווים) וכותב לבנו "מי אני ומי ביתי לחבר פירושים בכל המקרא, לא שערום הראשונים ולא יעלו על לב הנמצאים (פרשני דורו) ואנחנו מה כי נחפוץ דרך כסיל להתגלות אל בני הזמן (אנשי דורו) ולא חפצתי כבודות (כבוד) מהמון בני הזמן, כי אין חפץ בכסילים, כי מה לי לכבודם?! חברתי פירושים רב לבני, ובין גבורים בברצלונא הושבתין, וראה בני כי חבר שלמה המלך (ספר משלי) לבנו רחבעם. אך החכמה לא נוסעת משלמה לרחבעם. ודי לי שאזכור את פירושי שחדשתי, והוא עד לעצמו שזהו דעת משה רבנו עליו השלום והשתדלתי לומר דברים חדשים, ואם כבר נאמר הפירוש, לא היה ידוע לי"²⁸.

ה

כפילוסוף התייחס כספי אל ההמונים בבוז. את אלה שאינם יודעים פרק בפילוסופיה הוא מכנה "בעלי חיים", "מתים", "ישנים", "סכלים וכסילים". "מפני זה האריך משה בענין הקללות כדי לעורר את הסכלים הישנים אשר לא יקיצו אם בהכאות ובמחיתת שערות"²⁹. כספי אומר שאין חבוריו מוסבים אל ההמון שלא יבינו את פירושו. ומפני זה הוא כותב בקצרה — אם הסכלים היו שומעים את פירושו על הפסוק "ולא קמו איש תחתיו" שאין מובנו מארבע אמותיו, אלא שלא יצאו למקומות עבודתם, "וחשכו עיניהם לגמרי, וגם יתהוללו וישתגעו ויזיקו לנו ולזולתנו. מה לנו בזה הצער? הם בחשכה יהלכו"³⁰. כספי מקוה שפירושו על ספר משלי לא יפול ביד הכסילים והמתים שאינם יודעים דבר, כי לא חלק ה' להם לדעת אותו ולא נתן להם רשות להבינו³¹. ועוד פעם כתב "כי החלק הגדול של העם הוא סכל, והטובים (הפילוסופים) הם יחידים, כל שכן בזמננו זה ובארצנו זאת (צרפת) שרחוק מאד למצוא אצלנו חכם אחד מהרבה, ולכן ההמון נקרא עם הארץ, מפני שהוא החלק הכי גדול של הארץ" (כידוע שבימיו פרצה המחלוקת הגדולה בענין ספר מורה נבוכים של הרמב"ם). הוא מתלוצץ על ההמון, שאם יקרה להם פגע או מחלה, הם משנים את מקומם (נעלם ממנו מאמר חז"ל: "משנה מקום משנה מזל"). "מוטב לנו שנהיה נתעבים מההמון". ומביא כספי מספר יוגי, שפילוסוף אחד שמע שבני דורו משבחים אותו ונאנח, ומוסיף כספי "על אלה אני בוכה כי לא שבחוני מפני שהשוו את מידותיהם למידותי"³². ומשום זה מיעץ כספי לבניו כי יוציאו כסף וזהב מאוצרותיהם ויקנו בהם ספרים, כי זה סגולת המלכים ומלכי כוהנים.

בשובו מנסיעותיו התרגל כספי לאכול בשר ולחם גם בבוקר וגם בערב על סמך הכתוב אצל אליהו "והעורבים מביאים לו לחם ובשר בבקר ובערב"³³, ואחרי שנתיים חסר מהוצאותיו כי מצא עוד פסוק שאליהו אכל עוגה קטנה³⁴. כספי מפרש את הפסוק "והעורבים" שאלה הם השרים של אחאב שהאכילוהו בשעת הסחתרו מפני אחאב. עד כמה שאפשר הלך יוסף בדרך הרמב"ם לפרש את הנסים בדרך הטבע.

28 משנה כסף, כ"ה.

29 מצרף לכסף, בראשית.

30 מצרף לכסף, מקץ.

31 מצרף לכסף, ויצא.

32 משנה כסף, ב'.

33 מלכים א י"ו, ו.

34 תם הכסף, ג'.

1

כפילוסוף התייחס כספי אל הנשים בשלילה ובבוז. כל העצות של הנשים הן לפגם; זוהי יעצה לאדם לאכול מעץ הדעת. בנות לוט יעצו לאביהן לשכב עמהן, ואשת איוב יעצה לו "ברך אלהים ומות". אשרי מי שנמלט מהן³⁵. בחירת אשה דומה לבחירת בהמה, כמו שור ועז³⁶. ביהוד הוא מזלזל בכבוד רבקה אמנו "עמדה בעונה זאבית (חידוש מלה) ובצניעות שועלית (בענין הברכות), כי כן תלבשנה הבחורות לבוש העונה ברקמת המרמה"³⁷. נחמיה שמואל ליבוביץ, בספרו "ספר השעשועים", מתקיף בחריפות את כספי על זלזלו בכבוד אמנו רבקה. כספי אומר "מתחלפים האנשים (כלומר שונים הם) מהנשים ביתרון ההשגה". כספי לא דבר עם נשים כל ימי חייו כי לא ראוי לנכבד לעשות דבר זה³⁸. יחסו היה אכזרי. הוא אומר כי זכר הוא בריאה וזקבה היא אך גוף ועצם³⁹. כספי מפרש את הפסוק "כסיל תוגת אמו" (משלי י') כי אין שכל האשה מגיע להבין את הטובה. היא אך משיגה את הרעה. אך לשרה אמנו הוא מתייחס בכבוד ואומר עליה "אשרי יולדתנו"⁴⁰. כספי מעיר על הכתוב "וכתב לה ספר כריתות" (דברים כ"ד, ג) "התורה תביט לשלום הזכר, וכן ראוי לציין שגם לר' יעקב בן אשר, בעל "הטורים", היה יחס של בטול ובוז לנשים.

2

אם כי כספי היה פילוסוף, הקפיד בכל זאת על שמירת המצוות המעשיות; הוא כותב "כי דוקא הפילוסוף מדקדק במצוות". "בשמירת המצוות יהיה לנו מגוון מטרדות המחשבה ונבין בדרך האמת דברי הכתובים בספרי המקרא"⁴¹ והוא כתב לבנו "חלילה לכם להמשך אחרי דעת חכמי דורנו המשימים מצוות התורה לדבר אין בו תועלת, ובראותם אחד מן הפילוסופים מתפלל, ישומו עליו ויתמהו איש אל רעהו ויאמרו הנה הפילוסופים מתפללים. הם לא ידעו כי פילוסוף הוא אוהב חכמה, כי בלי ספק פקח ה' את עיניהם להביט כי סדר תפלותינו מיד אנשי כנסת הגדולה באו אלינו. שסדורם הוא טוב בלי ספק"⁴². כספי מעיר בחריפות "על השועלים הקטנים מבני דורנו שמתחילים בלמוד החכמות ויעפילו לעלות ההר חמד אלהים לשבתו" (סיני), "והם פוערים את פיהם לבזות חכמי ישראל, והם דורשים ברבים הכחשת המופתים, ועושים ציורים לספורי התורה כמו אברהם — זהו חומר, שרה — זוהי צורה; לא די שהם חוטאים אלא מחטיאים את הרבים"⁴³. היו אז הרבה פילוסופים שפירשו את התורה בדרך אליגוריה כמו פילון. כספי מקפיד על שמירת תרי"ג המצוות. אינו דומה למי שמקיים תרי"ב מצוות כמו זה שמקיים תרי"ג מצוות. תרי"ג המצוות רובן הן מעשיות ומיעוטן במחשבה, לכן הקדימו נעשה לנשמע. בכל זאת צריך אדם לדעת את טעמי המצוות. אינו דומה מי שמבין את ההלכה כי סוכה למעלה מעשרים אמה פסולה אינה עוד ארעית — למי שמקיים את ההלכה מבלי דעת את הטעם⁴⁴. מטעם זה הוא מעריץ את התלמוד. הקראים הם בזויים בעיניו; הוא מכנה אותם עוררים.

35 ש.מ.	36 משנה כספ, ב'.
37 ש.מ.	38 מצרף לכסף, היי שרה.
39 ש.מ.	40 מצרף לכסף, היי שרה.
41 חצוצרות כסף, ג.	42 ש.מ.
43 משנה כסף, כ"א.	44 ש.מ.

חרשים, פסחים, ישנים. מבלי התלמוד לא תדעו כמה ענינים כיצד להתנהג בהם. אין לנו אלא שנסמור תורתנו הקדושה ונבין מה שנוכל עם פירושה האמיתיים שהודיעונו רבותינו ז"ל⁴⁵ לא נעלם מחז"ל שום דבר אמת⁴⁶. בענין לחם הפנים לא מצא הרמב"ם טעם. וכספי נותן טעם זה: מנהגם של העמים בימי משה היה להביא מאכלים לאלוהיהם והכומרים היו אוכלים אותם בצנעא. "העורכים לגד שולחן"⁴⁷ ולכן צותה התורה שהכונים יאכלו את הלחם.

ח

בעיקר הצטיין כספי כפרשן. פירושו במקרא הם מקוריים. למשל הוא מפרש את הפסוק "אם יטיב שאת" (ה', ו) אם תעשה את הטוב תוכל שאת פניך כי כתוב "ויפלו פניו"⁴⁸. "נעשה אדם" — כך הוא דרך השפה לדבר בלשון כבוד ולשון רבים היא דרך כבוד. "אנשי מדות" (בספור המרגלים) — אנשים גבוהים בקומה. "ארץ אוכלת יושביה" מפרש כספי ארץ המספקת אוכל ליושביה, כי הלא המרגלים בעצמם אמרו "טובה הארץ". — "לא תתעמר בה" (בענין יפת תואר) לא תמכרנה בחוץ כעומר שבלים⁴⁹. "למען תשכילו" — מפרש כספי מלשון שכל ולא כהראב"ע: "תצליח", "באר היטב" (על האבנים) כתיבה רחבה ובהירה. "נושא עוון" — סובל עונות. "ויהושע נער" מפרש כספי שאין המלה מוגבלת לזמן אלא כמו מנעוריו שיהושע היה דבק במשה מימי בחרותו. כספי מפרש את הפסוק "ויחשבה לו צדקה" כי אברהם האמין כי הגזרה היא בצדק ובאמת. "כי תשא את ראש" (בענין ספירה) כי דרכו של הנפקד להרים את ראשו כדי שהמונה יוכל לראותו. "עשו כלה" אם כל אנשי סדום עשו את הרעה. "שתום העין" (בלעם) דרכו של מתנבא לעצום את עיניו ובזה הוא מגביר את כח הדמיון. "כופר נפש איש עשרו" (משלי) — כי העשיר יוכל לתת כופר ובזה הוא יציל את נפשו. "לבלעו חנם" — בלי כסף, כי דינו של המסית ליתן שוחד למלך שיעשה את רצונו להאביד יחיד או רבים, כמו המן, שהבטיח עשרת אלפי שקל. "ראיתי רשעים קבורים" (קהלת ח', י) הרשעים אין להם שם בארץ והם כאילו קבורים, — "עלם" במוכן הסתר — כי הילדים נעלמים בבית ואינם ניכרים.

כספי חוזר פעם אחרי פעם שאין מקרא יוצא מידי פשוטו. לכן קריעת הבגד אצל אחיה השילוני היתה קריעה ממש. מוטות ירמיה היו מוטות ממש. וגם בענין המאבק של יעקב עם האיש, דוחה כספי את דעתו של הרמב"ם שהיה בדמיון, אלא פשוטו כמשמעו. כספי מפרש את הפסוק "ואיך ישמעני פרעה" אם משה דבר דברי נחמה ופיוסים לבני ישראל והם לא שמעו אליו, איך ישמע פרעה לדבריו, כי הם לרעתו של פרעה שישלח את העבדים שעובדים אתו בחנם. "אני ה' רופאך" כי רפא את המים המרים.

כספי התייחס בשלילה כלפי הרופאים. וכתב "האמת בלי ספק היא, כי שומר התורה שמירה הראויה לה, אין לו צורך לרופא, כי אם יחלה, הנה השם הנכבד שהוא דבק בו, ירפאהו ויסעדהו על ערש דוי כמו שכתוב אני ה' רופאך"⁵⁰. מסכים כספי לדעתו של אריסטו, שאמר רוב המתים ימותו מן הרפואה ומסכלותם של הרופאים.

45	משנה ככה, ב.	46	משנה כסף, ג.
47	ישעיהו ס"ה, יא.	48	משנה כסף, בראשית.
49	מצרף לכסף, תנא.	50	חצוצרות כסף, ג.

ט

כספי לא רק פירש פסוקים אלא השתדל ליתן טעם לספורי התורה. למשל אין התורה מספרת מה היתה הטובה אשר ה' הטיב למילדות. וכספי אומר הטובה היתה כי "וירב העם" העם הלך וגדל במספר הנולדים. מדוע צותה התורה לעשות מזבח אדמה? וכספי מבאר כי מנהגם של העמים בימי משה היה לחקוק צורות של אלילים על גבי המזבחות. ולכן צותה התורה מזבח אדמה שאי אפשר לחקוק צורה על אדמה שתתקיים.⁵¹

ר' סעדיה גאון התפלא על שנכנס הפסוק "וגונב נפש" בין שני הפסוקים המדברים על מכה איש אביו ואמו ומקלל איש את אביו ואמו. כספי מפרש שיש קשר בין שלושת הפסוקים. גניבת נפש (כמו בענין יוסף) היא הכאה וקללה לאב, כמו שאמר יעקב "ארד אל בני אבל שאולה"⁵². "ידו בכל ויד כל בו" (ישמעאל) — מפרש כספי שיהיה סוחר. כספי מצדיק את מעשה שמעון ולוי בהריגת עיר שכם "מה שעשו שמעון ולוי בדין עשו, זה היה בלי ספק פריעת מוסר ונמוס שאף לבני נח היה חשוב. לקחת נשים בחזקה היא כעין גזלת בעלי חיים, כשור וחמור (עוד הפעם בטול לאשה) והיה המעשה הזה מכווער בעיני כל העמים והא ראה — שלא נאספו אנשי סביבות שכם להנקם מבני יעקב, עם זה היה דומה לחמור ואין עוון בהריגתם. ואלו השלימו כלותם, כמה בהלות וטירוח הקלו מעל זרעם"⁵³.

כספי נותן טעם שרוחו של יעקב שבה כאשר ראה את העגלות אשר שלח יוסף — מנהג מצרים הוא כי אין רשות לאדם להשתמש בסוסים ועגלות, זכות זו היא נתונה אך לשרים. ידע יעקב כי בנו הגיע לגדולה ותשב רוחו. כספי מפרש גם את שאלת פרעה ליעקב: כמה ימי שני חייד? אין דרכו של מלך לשאול שאלות כאלו. אלא שראה פרעה איש זקן ולבן בשערות ולכן לא שאל אלא תמה כמה ימי שני חייד? וכספי מוסיף שפירוש זה שמע מפי זקן בטולידו. ואין דרכו ליחס (לעצמו) פירושים של אחרים.

כפילוסוף פירש כספי את הפסוק בקהלת "הבל הבלים" — זה מוסב אל הפעולות של האדם בעולם הזה. אבל אין זה מוסב להשתדלות האדם בחכמות העיוניות, עד שישלים נפשו המדברת.⁵⁴

התורה היתה לו יקרה מפז — ועסק בפירושה כל ימי חייו — ואם כי העריץ את אריסטו בכל זאת אמר "חלילה שאריסטו וסיעתו הגיעו לכף רגלו של משה רבנו עליו השלום, אשר חבר ספר תורתנו על פי השם, ומסר פירושה למקבלים החכמים, ואין ספק שראה אריסטו את כתבי הקדש, כי שלמה וחבריו חברו ספרים רבים בעניני החכמות שבתורה, ונעתקו ללשון יונית, ומפני זה נקראו על שמם"⁵⁵.

תרומה חשובה תרם ר' יוסף כספי להבנת ספרי המקרא. חבל שלא נתפשטו פירושו באומה, וכספי לא נערך כראוי לו, כי היה פרשן מובהק, ויש כמה דברים משלו המפתיעים בחידושם.

51 מצרף לכסף, תבא.

52 מצרף לכסף, משפטים.

53 משנה כסף, ב'.

55 משנה כסף, ב'.

54 חצוצרות כסף, קהלת.